

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งรัฐมีหน้าที่รับผิดชอบจัดการศึกษาแก่ประชาชนทุกคน (ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523) ให้มีคุณภาพตามจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา 2521 นั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการประถมศึกษาส่วนใหญ่ คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ จึงทำให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีปริมาณงานในความรับผิดชอบมากมาย มีหน่วยงานหรือโรงเรียนกระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ ซึ่งในปัจจุบันประมาณ 2534 มีโรงเรียนในความรับผิดชอบถึง 31,427 โรงเรียน และนักเรียนในความรับผิดชอบถึง 6,703,854 คน

ในการจัดการศึกษานั้น จะประกอบด้วยกระบวนการสำคัญ 3 ประการ คือ กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศการศึกษา ในเรื่อง การนิเทศการศึกษา ได้เป็นที่ยอมรับแล้วว่า เป็นส่วนสำคัญที่จะเกื้อหนุนการจัดการศึกษาของประเทศไทยในทุกระดับการศึกษา ในระดับประถมศึกษาจึงได้มีการจัดให้มีศึกษานิเทศก์ เพื่อทำการนิเทศการเรียนการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 เป็นต้นมาและได้มีการพัฒนาการนิเทศ การศึกษาขึ้นมาตามลำดับ อันดับแรก คือ การพัฒนาจากนวนบุคลลากร ซึ่งหมายถึงการเพิ่มอัตรา กำลังของศึกษานิเทศก์ในทุกระดับ เพื่อทำการนิเทศการเรียนการสอนตามกลุ่มประสบการณ์ ของหลักสูตรประถมศึกษา ให้พัฒนาไปสู่จุดหมายของการเร่งรัด คุณภาพการประถมศึกษา (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2531)

ในปี พ.ศ. 2524 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกระเบียบว่าด้วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2524 ขึ้น โดยแบ่งหน่วยปฏิบัติการของหน่วยศึกษานิเทศก์ออกเป็น 3 หน่วย คือ

- ก. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
- ข. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและกรุงเทพมหานคร
- ค. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหรือกิ่งอำเภอ

ในปี พ.ศ. 2531 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ปรับปรุงองค์การนิเทศการศึกษา โดยแบ่งภารกิจหลัก และหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ ทั้งระดับกรม ระดับจังหวัด และระดับอำเภอออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายพัฒนาการเรียนการสอน ฝ่ายนโยบายและแผนงาน และ ฝ่ายบริการทางการศึกษา (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2531)

ในปีการศึกษา 2532 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ทำการติดตามผลและสำรวจความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพบว่า มีปัญหาที่สำคัญ คือ บุคลากรไม่เพียงพอ ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้านการออกนิเทศฯ ไม่ได้ตามแผนและปฏิทินการปฏิบัติงาน ส่วนปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ สถานที่คับแคบไม่เพียงพอ ขาดเครื่องมืออุปกรณ์การปฏิบัติงาน ตามลำดับ สำหรับความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ต่อการปฏิบัติงานนิเทศพบว่า การออกนิเทศยังไม่สม่ำเสมอ ขาดการติดตามผลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

สำหรับความต้องการการช่วยเหลือทางด้านวิชาการของครู ผู้บริหารโรงเรียน และกลุ่มโรงเรียนพบว่า มีความต้องการให้ศึกษานิเทศก์ช่วยเหลือทางด้านวิชาการสูง โดยโรงเรียนมีความต้องการให้ช่วยเหลือในเรื่องข้อสอบที่มีคุณภาพที่ดี ให้ครูได้มีโอกาสเข้าฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน หนังสือและเอกสารเกี่ยวกับการวัดผล และต้องการให้ศึกษานิเทศก์มานิเทศการสอนอย่างสม่ำเสมอ ตามลำดับ

นอกจากนี้ ครูยังต้องการให้ศึกษานิเทศก์ช่วยเหลือ แนะนำ ด้านวิชาการในกลุ่ม ประสพการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับหลักสูตร การใช้แผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดทำและการใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล

จากผลการวิจัยจะเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ต่างมีความต้องการและ เรียกร้องให้ศึกษานิเทศก์เข้าช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษา ทั้งงานด้านการพัฒนาการเรียน การสอนและงานการพัฒนาทางด้านวิชาชีพ แต่ศึกษานิเทศก์ทั้งระดับจังหวัด และระดับอำเภอ ต่างมีข้อจำกัดในเรื่องจำนวนบุคลากร เวลาและงบประมาณ ที่ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือ ครูผู้สอนได้ทันต่อเหตุการณ์ตามความจำเป็นและอย่างทั่วถึง ด้วยเหตุนี้ สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้กำหนดนโยบายด้านการบริหารและสนับสนุน ข้อ 5 กล่าวว่า "ให้ปรับปรุงการบริหารและการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยเน้นให้ทุกหน่วยงานใช้ แผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน สำหรับการนิเทศการศึกษา จะให้ความสำคัญต่อการนิเทศ ภายนอกเป็นพิเศษ มีการติดตาม กำกับ และประเมินผลอย่างเป็นระบบ สนับสนุนการค้นคว้า วิจัย การนำนวัตกรรม และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารงาน รวมทั้งให้มีการใช้ ทรัพยากรร่วมกันอย่างประหยัด และเกิดประโยชน์สูงสุด (สรุปแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2535) ตลอดทั้งในปี พ.ศ. 2533 ได้ ปรับปรุงระเบียบว่าด้วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2533 โดยรับรองศรกรการนิเทศในระดับอำเภอ ออกเป็น 3 งาน คือ งานพัฒนา วิชาการ งานพัฒนาการนิเทศการศึกษา และงานวิจัยประเมินผลและบริการ ซึ่งระบุมความ รับผิดชอบ ของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และศึกษานิเทศก์สำนักงานการ ประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ โดยมุ่งเน้นให้ดำเนินการส่งเสริมการนิเทศภายนอกโรงเรียนขึ้น เพื่อให้โรงเรียนสามารถพัฒนาด้านการเรียนการสอน และ ยกกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น ดังปรากฏข้อ 6.5 ระบุว่า "ให้ดำเนินการส่งเสริมการนิเทศภายนอกโรงเรียน เพื่อให้เกิดผล ดีต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการ ของท้องถิ่น"(หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2535)

เพื่อสนองต่อนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และการเร่งรัดด้านคุณภาพการศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ต่างได้กำหนดนโยบาย เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานนิเทศาให้บรรลุวัตถุประสงค์ แต่จากการศึกษาผลการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติพบว่า เขต การศึกษา 11 มีสภาพการนิเทศภายในโรงเรียนด้านทุกด้าน เมื่อเทียบกับเขตการศึกษาอื่น ๆ กล่าวคือ โรงเรียนโดยทั่วไปมีโอกาสได้รับทราบนโยบายเรื่องการนิเทศภายใน ทั้งที่แจ้งงาน ที่ประชุมประจำเดือน และแจ้งงานการอบรม หรือประชุมสัมมนา เพียงร้อยละ 29.73 (ค่าเฉลี่ยทั้งประเทศร้อยละ 61.41) และ ร้อยละ 33.33 (ค่าเฉลี่ยทั้งประเทศร้อยละ 40.62) ตามลำดับ และได้รับการนิเทศติดตามการจัดกิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียน จาก สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด หรือสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ร้อยละ 74.64 (ร้อยละเฉลี่ยทั้งประเทศ 77.82) และได้รับความช่วยเหลือ ในการจัดกิจกรรมนิเทศภายใน โรงเรียน จากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด หรือสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอด้าน การให้ความรู้ โดยการจัดอบรมเพียงร้อยละ 53.39 (ค่าร้อยละเฉลี่ยทั้งประเทศ 65.44) (หน่วยศึกษานิเทศก์ สบข.ที่ 46/2535)

นอกจากนี้เขตการศึกษา 11 ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ ประเทศ หรือที่เรียกว่า "เขตอีสานใต้" ตามประวัติศาสตร์เป็นดินแดนที่มีการอพยพโยกย้ายถิ่น จับจองที่ทำกินของชนพื้นเมืองที่เรียกตนเองว่า "ลาว- เขมร - ส่วย" จึงเป็นที่สังเกตว่า ใน 5 จังหวัดดังกล่าว ประชาชนส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่นลาว - เขมร และส่วย ส่วนสภาพทาง ภูมิศาสตร์เป็นที่ราบสูง มีแนวเทือกเขาพนมดงรักชั้นพรหมแดนไทย - กัมพูชา ในฤดูฝนจะมี ฝนตกชุก น้ำท่วมอย่างฉับพลัน ปัจจุบันประสบกับภาวะฝนทิ้งช่วง ไม่ตกต้องตามฤดูกาลทำให้ ผลผลิตทางการเกษตรเสียหาย ไม่คุ้มกับการลงทุน และ ยังพบกับความแห้งแล้งตามมาเป็นผล กระทบ ต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกรเป็นอย่างมาก และ ส่งผลต่อภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ประชาชนต้องละทิ้งถิ่นเข้ามาประกอบอาชีพรับจ้างชั่วคราวด้านอุตสาหกรรม ในกรุงเทพฯ- มหานครหรือเมืองใหญ่ ปัญหาที่ตามมาซึ่งมีผลกระทบต่อการศึกษาก็คือ เด็กในวัยเรียนต้องย้าย ติดตามผู้ปกครอง ไปประกอบอาชีพที่อื่นหรือทิ้งเด็กไว้ตามลำพังไม่มีผู้เลี้ยงดู ผู้ปกครอง

ใช้แรงงานเด็กก่อนวัยอันสมควร ทาให้นักเรียนขาดเรียนบ่อย การเรียนการสอนขาดการต่อเนื่อง ส่งผลต่ออัตราการตกชั้นและการออกกลางคันอยู่ในระดับสูงถึง ร้อยละ 1.89 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด สภาพและปัญหาดังกล่าว โรงเรียนจะต้องถือเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการศึกษา และการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร ให้สอดคล้องต่อสภาพท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอน ของครูจึงต้องได้รับการนิเทศอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

ดังนั้นการที่จะทำให้ผู้บริหารโรงเรียน หรือคณะครูในโรงเรียนสามารถดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นได้นั้น ศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ซึ่งเป็นบุคลากรทางการศึกษาระดับปฏิบัติการ เป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับโรงเรียนและครูผู้สอนมากกว่าศึกษานิเทศก์ในระดับอื่น นับเป็นปัจจัยด้านบุคลากรที่สำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ ตลอดทั้งสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ให้สามารถดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนประสบผลสำเร็จ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นประกอบกับยังไม่มีผู้ใดศึกษาการส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียนมาก่อน ในฐานะที่ผู้วิจัยดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่อง สภาพและปัญหาการส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียนให้เด่นชัด เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง ส่งเสริมการปฏิบัติงาน ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และหน่วยงานที่รับผิดชอบ ตลอดทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา ของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 11
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา ของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 11

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะสภาพและปัญหาในการส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา ของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ เขตการศึกษา 11 ในปีการศึกษา 2535 เท่านั้น
2. ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา ของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้
  1. การกำหนดนโยบายและวางแผนส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียน
  2. การให้คำปรึกษา แนะนำ สาธิต และช่วยเหลือการนิเทศภายในโรงเรียน
  3. การประสานงานเป็นวิทยากร และจัดประชุม อบรม สัมมนา
  4. การปฏิบัติงานนิเทศร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และกลุ่มโรงเรียน
  5. การส่งเสริมการใช้สื่อ/เครื่องมือนิเทศภายในโรงเรียน
  6. การจัดกิจกรรมนิเทศทางไกล
  7. การเสริมสร้างขวัญ และกำลังใจ

คานิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การที่บุคลากรทางการศึกษา ให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ ประสานงาน และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่บุคลากรในโรงเรียนให้สามารถปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศึกษานิเทศก์อำเภอ หมายถึง ศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และกิ่งอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 11

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ข้าราชการครูตำแหน่ง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียน หรือ ผู้รักษาการในตำแหน่งดังกล่าว ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 11

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 11

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ หมายถึง สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 11

เขตการศึกษา 11 หมายถึง จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลของการวิจัยจะเป็นข้อมูลให้ศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนางานให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น
2. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อหน่วยศึกษานิเทศก์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง และวางแผนการปฏิบัติงานการนิเทศภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

การนำเสนอผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจัดลำดับขั้นตอนของการนำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งรายละเอียดออกเป็น 5 บทดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย คำนียามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย และการนำเสนอผลการวิจัย

บทที่ 2 ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กล่าวถึง ความหมายของการนิเทศการศึกษา ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา ความหมายของการนิเทศภายใน โรงเรียน ความสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียน จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายใน โรงเรียน ผู้นิเทศการศึกษาและผู้นิเทศภายในโรงเรียน หน้าที่ความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ การส่งเสริมการนิเทศภายใน โรงเรียน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

กล่าวถึง การวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับในแบบสอบถาม โดยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของตารางประกอบคำบรรยาย

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในส่วนสุดท้ายจะเป็นรายการอ้างอิงและภาคผนวก